

УДК 327:323.1

Юля Дорош,
Київський університет імені Бориса Грінченка
ORCID ID 0000-0001-6567-4290

Основні напрями діяльності «Рух проти мови ворожнечі» / «No Hate Speech Movement»

Abstract. The article is devoted to the description of the activities of the «No Hate Speech Movement», launched in 2012 by the Council of Europe. No Hate Speech Movement aims to combat discrimination and hate speech in the Internet. It has become an international initiative, joined by 45 European countries, such as Mexico, Morocco, Tunisia and more. Since 2017, the movement has been working at national levels. In 2019, the network «No Hate Speech» was launched, it is based on the principles of the «No Hate Speech Movement». The main areas of work are public awareness, training of leaders of non-governmental organizations, campaigns to combat incitement to hatred on the Internet, educational activities, especially among young people, aimed at teaching the fight against hate speech, involving activists in preventing incitement to hatred, and supporting human rights education. to combat hate speech, implemented online and offline in the form of conferences, training and round tables etc. The subject of research is the functioning of the «No Hate Speech Movement». Thorough the study of the main directions of movement, we used the following methods: the method of analysis, generalization, descriptive and chronological methods. These methods were applied to compose a description of the movement, its characteristics and a general picture of the activity through the study of many aspects. Also, the methods were used to highlight the features of the research subject, and track its development in different periods of existence. By examining the goals of the movement and its campaigns, we understand that its members ensure the prevention of hate speech by providing people with an understanding of their actions and the consequences of online violence and discrimination.

Keywords: hate speech, activism, Council of Europe, anti-discrimination, online activists, partner organizations, human rights, youth, national levels, Ukraine.

Незважаючи на те, що ХХІ ст. це період технологічного розвитку, вдосконалення, глобалізації та спілкування, людство все ще потерпає від расизму, булінгу, дискримінації та інших видів утисків. Втім, суспільство працює над тим, щоб побороти перераховані негативні явища. Одним із результатів цього є заснування рухів та кампаній по боротьбі з виявами ворожості стосовно раси, релігії, кольору шкіри та орієнтації в Інтернеті.

ХХ ст. відоме масовими рухами в підтримку прав чорношкірих у США. Обличчям цих рухів став Мартін Лютер Кінг. Саме тоді зроблено перші кроки для подолання расової сегрегації, а процес боротьби за права та за подолання ненависті поширився і в інших регіонах світу. ХХІ ст. не стало винятком: інформатизація всіх сторін життєдіяльності суспільства, зникнення кордонів між приватним та суспільним призвело до появи нових форм проявів ненависті, та, з іншого боку, призвело і до відповідної реакції суспільства на це у вигляді нових рухів, спрямованих на подолання цієї ненависті. Однією з перших у такому вимірі була кампанія «Рух проти мови ворожнечі», започаткована під егідою Ради Європи. Цей масовий захід направлений у першу чергу на підтримку людей, які борються за подолання ненависті в Інтернет просторі.

Попри те, що Інтернет можна використовувати для підтримки зв'язку з нашими друзями, встановлення нових контактів, для обміну вмістом та для нашого самовираження, коли ми можемо створювати та публікувати медіаконтент, для організації та участі в різнопланових заходах чи акціях, однак цей інформаційний простір може стати середовищем, в якому порушуються права людини, лунає мова ворожнечі у різних формах та

проявляється кібербулінг. Нові виклики суспільству породжують нові форми реакції на них, тож масові рухи, спрямовані на подолання ненависті та мови ворожнечі, відображають стан сучасного суспільства, фокусують увагу на актуальних проблемах, та допомагають орієнтуватися у тенденціях розвитку сучасного суспільства. Для України вивчення такого досвіду має й практичне значення, адже рівень толерантності та позитивного ставлення до «Іншого» у нашому суспільстві ще не на високому рівні.

«Мова ворожнечі» відносно нове поняття, а рухи, які проти неї виступають, в основному почали свою роботу у XXI ст. Коло джерел присвячене цій тематиці невелике. Головними можна вважати нормативні акти, такі як Статут Ради Європи, рекомендації Комітету міністрів. Серед науковців, які досліджували чи писали на тематику мови ворожнечі доктор філософії Кім Р. Холмс, який у своїй статті-аналізі «Походження «мови ненависті» говорить про те, що теорія мови ворожнечі передбачає несумлінність із боку людей, незалежно від своїх заявлених намірів¹. Йоганнес Балдауф, Юлія Ебнер і Якоб Гуль також писали про мову ворожнечі, їх звіт-дослідження «Ворожі висловлювання та радикалізація в Інтернеті» надає міждисциплінарний аналіз поточних подій екстремістської діяльності в Інтернеті. За допомогою експертів з усієї Німеччини автори розглядають психологічні, політичні, антропологічні та технологічні аспекти мови ненависті та радикалізації в Інтернеті². Мову ворожнечі досліджували Сахана Удупа, Іджініо Гальярдоне, Олександра Дім та Лаура Чука. Вони пишуть про мову ворожнечі як про зброю, виокремлюють акторів: того хто застосовує цю мову, і групи людей на які вона направлена³.

Серед вітчизняних дослідників можна назвати О. Л. Львову та її роботу «Мова ворожнечі: теоретико-правовий аналіз поняття», де авторка розглядає проблеми однозначного визначення поняття «мова ворожнечі» (*hate speech*) та критерії розпізнавання цього явища⁴. Також варто назвати напрацювання С. Я. Лихової та Г. Г. Рибальченка на тему «Мова ворожнечі як ознака порушення рівноправності громадян залежно від расової, національної належності або ставлення до релігії»⁵. Також В. О. Бакальчук досліджував «Суспільно-політичний вимір протидії мові ворожнечі (нетерпимості) в Україні», де проаналізував публічні прояви мови нетерпимості, зокрема: використання мови ворожнечі у ЗМІ та веб-просторі, а також у заявах, висловах, інтерв'ю, закликах публічних осіб (посадових та службових осіб, представників органів влади) тощо⁶.

Метою дослідження, результати якого презентуються у цій статті, є охарактеризувати основні етапи та напрями діяльності «No Hate Speech Movement» – «Руху проти мови ворожнечі», та проаналізувати його вплив на сучасне суспільство.

¹ Kim R. Holmes. (n.d.). The Origins of "Hate Speech". The Heritage Foundation. <https://www.heritage.org/civil-society/commentary/the-origins-hate-speech>.

² Baldauf, J., Ebner, J., & Guhl, J. 2019. Hate Speech and Radicalisation Online (The OCCI Research Report). <https://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2019/06/ISD-Hate-Speech-and-Radicalisation-Online-English-Draft-2.pdf>.

³ Udupa, S., Gagliardone, I., Deem, A., & Csuka, L. 2020. Hate Speech, Information Disorder, and Conflict. MediaWell, Social Science Research Council. <https://doi.org/10.35650/md.2033.d.2020>.

⁴ Львова, О. Л. (2018). Мова ворожнечі: теоретико-правовий аналіз поняття. *Правова держава*, (29), 71–80. <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/559991.pdf>.

⁵ Лихова, С. Я., Рибальченко, Г. Г. (2013). Мова ворожнечі як ознака порушення рівноправності громадян залежно від расової, національної належності або ставлення до релігії. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*, (31), 275-282. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILE=&S21STR=apvchzu_2013_31_30.

⁶ Бакальчук, В. О. (2016). Суспільно-політичний вимір протидії мові ворожнечі (нетерпимості) в Україні. Аналітична записка, 1-3.

Деякі події з середини 2010-х рр. привернули особливу увагу до питань ворожнечі поза зонами відкритих конфліктів. Серед них варто згадати масовий наплив мігрантів до Європейського Союзу; події 2020 р. спричинені смертю чорношкірого громадянина США Дж. Флойда, що переросло на хвилю протестів та маршів, що отримали назву Black Live Matters (БЛМ); поширення COVID-19, що вплинуло на формування негативного ставлення до населення КНР, та й всіх мешканців східної Азії, звинувачуючи цілі народи в розповсюдженні вірусу; активізація діяльності лівих та правих радикальних угруповань, які діють далеко не ліберальними методами, особливо стосовно ЛГБТК+ спільноти. Відмінною рисою цих процесів у ХХІ ст. є те, що вони перейшли в новий вимір під назвою Інтернет, де викликають нові потужні хвилі ненависті та ворожнечі.

З появою нових викликів – реакція суспільства сприяла й появі нових реакцій на такі виклики. Одним з них власне і став «Рух проти мови ворожнечі» – спрямований на боротьбу з дискримінацією і розпалюванням ненависті в Інтернет-мережі. Цей рух був започаткований у 2012 р. як частина Плану дій Ради Європи щодо боротьби з насильницьким екстремізмом і радикалізацією, що ведуть до тероризму. Метою цього Плану дій було зміцнити міжнародно-правову базу проти тероризму та насильницького екстремізму; запобігти радикалізації та боротися з нею шляхом конкретних заходів у державному секторі, зокрема в школах, в'язницях, та в Інтернеті. Саме в рамках другого пункту дій виник «Рух проти мови ворожнечі», початковою метою якого було привернути увагу до проблеми проявів ненависті у веб-світі⁷.

Рух мав діяти лише три роки, але пізніше, у 2015 р. було вирішено його продовжити, та трохи змінити, тому вектор роботи дещо трансформувався та в його межах було розпочато навчання молодіжних активістів за допомогою інструментів, розроблених Радою Європи, що допомогло руху поширитись на 45 країн Європи, а також на Мексику, Марокко, Туніс та Квебек. У Плані дій було закріплено, що розширення руху проти мови ворожнечі буде зосереджено на постійній підтримці існуючих та нових Національних комітетів руху, включаючи надання інституційної підтримки та практичних інструментів національним органам влади, які бажають навчати освітян, молодь, соціальних працівників та співробітників правоохоронних органів. Крім того, діяльність руху мала поширюватися серед дітей, молоді, батьків та інших дорослих через школи, університети, молодіжні клуби та молодіжні організації⁸.

Крім того, «Рух проти мови ворожнечі» діяв у рамках Плану дій з побудови інклюзивних товариств⁹ та Стратегії Ради Європи з управління Інтернетом, яка сприяє створенню відкритого, інклюзивного, безпечного та сприятливого онлайн-середовища¹⁰.

Фактично діяльність руху поділяється на дві фази. Перша це від початку функціонування у 2013 р. і до 2016 р.. За час роботи упродовж цього періоду було досягнуто наступне:

- створено мережу національних координаторів та онлайн-активістів;
- сформовано велику групу відданих партнерів на європейському рівні;

⁷ Council of Europe. (2018, 9 April). No Hate Speech Movement: first broad international initiative that helped recognise hate speech as human right abuse. <https://www.coe.int/en/web/portal/-/results-of-the-five-year-no-hate-speech-campaign-to-be-presented-in-strasbourg-on-tuesday>.

⁸ Council of Europe. (2015). The fight against violent extremism and radicalisation leading to terrorism. Committee of Ministers. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805c3576.

⁹ Council of Europe. (2016). Action Plan on Building Inclusive Societies (CM(2016)25). <https://rm.coe.int/16805c1a1f>.

¹⁰ Council of Europe. (2012). Internet Governance – Council of Europe Strategy 2012-2015. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805cad04#_ftn1.

- започатковано функціонування онлайн-платформи та охоплення аудиторії у Facebook та Twitter;
- створено ресурси освітніх заходів проти мови ворожнечі та збільшено кількість партнерів, зацікавлених у їх поширенні;
- досягнуто політичне визнання цінності руху¹¹.

Друга фаза мала місце з 2016 р. по 2017 р., після чого рух припинився в межах Ради Європи, але продовжився в країнах на національному рівні, але все ще з підтримкою РЄ.

Друга фаза складалась з трьох основних видів діяльності:

- навчально-тренінгові заходи (тренінги активістів та координаторів, тематичні семінари);
- координація діяльності з активістами, особами, які приймають рішення, національними координаторами;
- розробка інструментів для онлайн- та офлайн-дій та агітації.

Цілі другої фази були визначені наступними:

- підтримка освітніх заходів з прав людини для дій проти мови ворожнечі та ризиків, які вона створює для демократії та добробуту молоді;
- розробка та поширення інструментів та механізмів для повідомлення про мову ворожнечі, особливо її онлайн-вимір, у тому числі на національному рівні;
- мобілізація національних та європейських партнерів для запобігання та протидії мовленню ворожнечі та нетерпимості в Інтернеті та офлайн;
- сприяння медіаграмотності в Інтернеті;
- визнання розпалювання ворожнечі як порушення прав людини;
- залучення нових партнерів, зокрема правоохоронних органів та національних контролюючих органів, для застосування підходу «нульової терпимості» до розпалювання ненависті;
- запровадження практики регулярного інформування про випадки розпалювання ненависті на національному рівні, скрізь, де діють механізми повідомлення про розпалювання ненависті та судового переслідування за це;
- допрацювання системи контролю за висловлюваннями ненависті, що дозволить людям повідомляти про ненависницькі висловлювання¹².

Контролювала діяльність руху на всіх цих фазах його розвитку Група моніторингу. Її роль полягала в тому, щоб надавати підтримку та здійснювати моніторинг програми діяльності заходу, зокрема щодо цілей та очікуваних результатів, також вносити пропозиції щодо інших заходів, пов'язаних з рухом, зокрема у співпраці з іншими міжнародними організаціями; проводити консультування щодо підтримки дій, які необхідно вжити стосовно національних груп підтримки руху; надавати рекомендації щодо способів зв'язку кампаній руху з іншими ініціативами Ради Європи, пов'язаними з мовою ворожнечі, боротьбою з дискримінацією, освітою в галузі прав людини та управлінням Інтернетом, ще Група готувала оцінку руху та його окремих заходів¹³.

На сьогодні «Рух проти мови ворожнечі» трансформувалася як окреме явище, та функціонує окремо на національних рівнях. Ініціатором руху та проведення кампаній в його межах був Департамент у справах молоді Ради Європи для боротьби з расизмом та дискримінацією в Інтернеті, даючи молодим людям можливість набути знань та вмінь, які необхідні для виявлення порушень прав людини та протидії цьому. Після 2017 р. національні відділи, онлайн-активісти та партнерські організації продовжили рух шляхом навчання

¹¹ Concept for implementation of the campaign 2016 – 2017, Document № DDCP-YD/NHSM. (2015) (Strasbourg).

¹² Там само.

¹³ Там само.

населення про права людини та підвищення обізнаності, що дає змогу молоді виокремлювати та засуджувати ворожі висловлювання¹⁴. Отже цей рух, вийшов за межі первісного плану дій, та перетворився на самостійну одиницю, яка продовжила роботу проти прояву мови ворожнечі в Інтернеті у всіх її формах, включаючи ті, які найбільше торкаються молодих людей.

На сьогодні цілями та метою національних кампаній, які проводяться в межах руху є наступні:

- інформування громадськості про характер і форми прояву мови ворожнечі в Інтернеті та наслідки такої поведінки;
- скринінг ЗМІ щодо проявів мови ворожнечі та розробка інструментів для протидії їм;
- навчання та налагодження мережі правозахисників в онлайн просторі;
- формування медіа- та Інтернет-грамотності серед учнів та студентів;
- підтримка молоді, яка бореться за права людини;
- налагодження ефективного діалогу між країнами у боротьбі з ворожістю¹⁵.

Досліджуючи цілі руху та його кампаній, зрозуміло, що її учасники забезпечують профілактику мови ненависті за допомогою того, що людям дається розуміння їх дій та наслідків онлайн насильства та дискримінації; відбувається втручання у ситуацію, де відбувається насилля, за допомогою створення Інтернет-ресурсів для консультацій, надання психологічної допомоги тим хто постраждав.

Варто наголосити й на ролі Ради Європи. Вона не просто ініціювала цей рух, а й активно його просувала, тому роль цього органу у запровадженні «Руху проти мови ненависті» вкрай важлива.

Відмітимо, що робота було проведена й на законодавчому рівні. Завдяки Комітету міністрів Рада Європи є першою і єдиною міжнародною міжурядовою організацією, яка прийняла офіційне визначення мови ворожнечі. У документі під назвою Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи № 97(20), мова ворожнечі та її розпалювання визначається як поняття, що покриває «всі форми самовираження, які включають поширення, провокування, стимулювання або виправдання расової ненависті, ксенофобії, антисемітизму або інших видів ненависті на основі нетерпимості, включаючи нетерпимість у вигляді агресивного націоналізму або етноцентризму, дискримінації та ворожості щодо меншин з емігрантським корінням»¹⁶.

Політичні органи Ради Європи: Парламентська асамблея, Конгрес місцевих та регіональних органів влади та Комітет міністрів прийняли статути та рекомендації, що встановлюють стандарти прав людини та надають рекомендації державам-членам, щоб допомогти їм боротися з ворожими висловлюваннями та підтримати жертв¹⁷. Одним із таких документів є «Статут Ради Європи», який закріплює верховенство закону та здійснення прав і основних свобод людини всіма доступними способами¹⁸. Серед рекомендацій, як приклад можна навести «Рекомендацію Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо перевірки законопроектів, існуючих законів та адміністративної практики на відповідність

¹⁴ No Hate Speech Youth Campaign Website. (n. d.). *No Hate Speech Youth Campaign*.

<https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign>.

¹⁵ Павлик, Н. П. (2014). Рух проти ненависті / No Hate Speech Movement. У Н.Павлик & Н.Сейко (Ред.), *Енциклопедія прав людини: соціально-педагогічний аспект: [колективна монографія]* С.132–136. Волинь.

¹⁶ Рекомендація N R (97) 20 Комітету міністрів Ради Європи державам-учасникам з питань "розпалювання ненависті", Рекомендація № N R (97) 20 .(1997). (EU). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_093#Text.

¹⁷ Council of Europe's work on Hate Speech. (n.d.). No Hate Speech Youth Campaign. <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/coe-work-on-hate-speech>.

¹⁸ Council of Europe. (1950). Statute of the Council of Europe, London, May 5, 1949.

стандартам, викладеним в Європейській конвенції з прав людини», яка наголошує на тому, що метою Ради Європи є досягнення більшого єднання між її членами і що одним із найважливіших засобів досягнення цієї мети є забезпечення і подальше здійснення прав людини та основних свобод. Рекомендація заохочує держави до створення механізмів, які дають змогу перевірити як законопроекти, так і існуюче законодавство, а також адміністративну практику на відповідність Конвенції з прав людини, а виконання рекомендації має сприяти запобіганню порушень прав людини в державах-членах РС¹⁹.

Крім запровадження такого руху, який направлений більше на роботу в Інтернет-просторі, Рада Європи також розглядає питання ненависті та дискримінації в сферах освіти, спорту, прав ромів, гендерної рівності, сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, засобів масової інформації та управління Інтернетом.

Регіональні, європейські або міжнародні організації та мережі приєдналися як партнери кампанії, які організують проекти зі скорочення розпалювання ненависті та просування прав людини в Інтернеті. Європейська асоціація молодіжних карт, Норвезькі гранти Європейської економічної зони та Європейське агентство з інформування та консультування молоді були серед перших партнерів кампанії на додаток до молодіжних організацій, представлених у Консультативній раді у справах молоді²⁰.

«Рух проти ненависті» координований на європейському рівні Департаментом у справах молоді у період з 2013 по 2017 рр., показує, як робота з державами-членами, організаціями громадянського суспільства та органами з прав людини може успішно мобілізувати громадян на боротьбу з мовою ворожнечі, просувати права людини в Інтернеті.

Діяльність кампанії під егідою Ради Європи, а пізніше на національних рівнях можна розділити на роботу в офлайн та онлайн форматах.

Метою онлайн-кампанії є підвищення обізнаності громадськості щодо вирішення проблеми насильства та порушень прав людини в Інтернеті. До онлайн сфери ми можемо віднести:

- залучення активістів для слідкування за розпалюванням ненависті у ЗМІ;
- створення інтернет-майданчиків «Без ненависті» та сторінок у соціальних мережах;
- активна участь в обговореннях відповідно до цілей кампанії;
- функціонування телефонів довіри для жертв залякування та насильства в Інтернеті²¹.

Офлайн-заходи мали на меті поглибити розуміння широкого поняття прав людини, державних та європейських механізмів їх захисту, інструментів боротьби з порушеннями прав людини.

До офлайн сфери належать такі заходи:

- освітня діяльність у середніх та вищих навчальних закладах;
- організація лекцій, семінарів, тренінгів для молоді для навчання боротьбі з насильством;
- проведення мистецьких фестивалів, виставок та конкурсів із використанням символіки кампанії;
- поширення інформаційних матеріалів серед молоді;
- створення відповідних освітніх програм;

¹⁹ Рекомендація Rec (2004). 5 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо перевірки законопроектів, існуючих законів та адміністративної практики на відповідність стандартам, викладеним в Європейській конвенції з прав людини, Рекомендації Ради Європи № Rec (2004)5 (2004).

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_574#Text.

²⁰ Campaign partners. (n.d.). No Hate Speech Youth Campaign. <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/library>.

²¹ Павлик, Н. П. (2014). Рух проти ненависті /No Hate Speech Movement. *Енциклопедія прав людини: соціально-педагогічний аспект: [колективна монографія]*. С 132-136. Волинь.

- проведення прес-конференцій, рекламних кампаній;
- розробка посібників для боротьби з ворожістю через освіту в галузі прав людини. (наприклад, посібник «Без ворожих мов», у якому представлені заняття, призначені для молоді від 13 до 18 років, але адаптовані для інших вікових груп.)²²

Ще одним важливим кроком у розвитку «Руху проти мови ворожнечі», є те, що 23 жовтня 2019 року групою активістів, окремих осіб та організацій, які протягом останніх семи років брали участь у діяльності Ради Європи проти мови ненависті, була створена мережа «Без мови ненависті»²³. Мережа проводить активну діяльність, серед останніх заходів, слід відмітити панельну дискусію «Онлайн-активізм меншин: інструменти, виклики, тенденції», де обговорювались відповіді на такі питання як:

- Як боротися з мовою ворожнечі через навчання з прав людини?!
- Як і для чого стати учасником мережі «Без мови ворожнечі»?²⁴

Також мережа запустила щорічну Академію активістів, де навчають всіх бажаючих боротися з проявами будь-якої ворожнечі в онлайн-мережі.

Якщо узагальнити основні формати діяльності Департаменту у справах молоді Ради Європи в рамках руху у період з 2012 до 2017 роки, то варто назвати організацію європейських та регіональних навчальних курси, семінари та конференції в рамках кампанії «Рух проти мови ненависті»²⁵. Ці заходи зміцнили здатність національних кампаній, онлайн-активістів та партнерських організацій боротися з розпалюванням ненависті та вживати заходів щодо захисту прав людини в Інтернеті²⁶.

Регулярно проводились зустрічі координаторів та активістів, заходи для формування подальших дій, які будуть проведені в рамках кампанії. Відбувались конференції такі як «Толерантність переважає ненависть» (8 травня 2015 р.) та «Боротьба з мовою ворожнечі: як жити разом в онлайн» (27-28 листопада 2012 р.). Ці конференції важливі тим, що на них постановили, що після завершення молодіжної кампанії Рада Європи повинна відігравати постійну роль координатора ширших кампаній боротьби з розпалюванням ненависті в Інтернеті. Також до конференції «Боротьба з мовою ворожнечі: як жити разом в онлайн» долучилися й інші організації, що ведуть боротьбу з виявами ненависті, зокрема Міжнародна мережа проти кіберненависті (INACH), метою якої є приведення онлайн простору у відповідність із правами людини. Ця мережа займається підвищенням обізнаності про мову ворожнечі та стверджує, що за останнє десятиліття їй вдалося виявити 15000 ненависницьких сторінок, дописів, коментарів та вилучити їх з мережі²⁷.

Відбувались семінари на такі тематику «Боротьба з сексистською мовою ворожості» (10-12 лютого 2016 р.), де засуджувались такі висловлювання, які б образливо оцінювали людину на основі стереотипів про стать; також ряд семінарів, які присвячувались протидії мові ненависті через освіту в галузі прав людини, протидії антисемітським висловлюванням²⁸.

²² Там само.

²³ No Hate Speech Network. (n.d.). Facebook. <https://www.facebook.com/nohatespeechnetwork/>.

²⁴ Minority Online Activism: Tools, Challenges, Trends. (n.d.). Facebook.

https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=562610551834446&id=108028517292654.

²⁵ Report of seminars and conference. (n.d.). No Hate Speech Youth Campaign. <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/reports-of-seminars-and-conferences>.

²⁶ Lavchyan, Z. (2013). Mobilising, Planning and Networking for Campaigning Effectively with Young People Against Hate Speech Online. The conference of the no hate speech movement campaign. С. 7-9.

<https://rm.coe.int/report-the-conference-documentation-book-nhsm-7-to-9-nov-2013/168079725b>.

²⁷ Wilson, R. (2012). Tackling hate speech: Living together online. *Indignity, indifference, indignation: tackling hate speech online : Report of the conference*. С 1-11. <https://rm.coe.int/16806efc98>.

²⁸ Seminar Combating Sexist Hate Speech. (2016). *Seminar Combating Sexist Hate Speech*.

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806cc316>.

Важливими наслідками руху стало те, що європейські країни створили національні механізми звітності та підтримки жертв кібер-булінгу, ненависті та злочинів на ґрунті ненависті, які надають національні органи влади та НУО. Платформи соціальних медіа почали пропонувати поради, які допоможуть захистити користувачів від кібер-залякування та ненависті, а також надають інструменти для повідомлення про них адміністраторам або модераторам платформи²⁹.

Отже, попри те, що Рада Європи офіційно припинила кампанію, вона перейшла в національний рівень, де кожна країна самостійно проводить свої акції проти мови ненависті, а РЄ продовжує підтримувати такі ініціативи. У багатьох країнах є свої представництва цієї організації: комітети національних кампаній та групи підтримки Руху проти розпалювання ненависті, які відповідають за національні кампанії руху. Вони діють відповідно до принципів, встановлених Радою Європи. У русі на національних рівнях беруть участь молодіжні організації та державні установи, які займаються молодіжною політикою та безпекою Інтернету, а також правами людини. Більшість кампаній руху зосереджена на підвищенні обізнаності про ризики розпалювання ненависті для прав людини, вони займаються також освітньою діяльністю, виступають на політичному рівні за адекватні відповіді на мову ворожнечі³⁰.

«Рух проти мови ворожнечі» діє у багатьох країнах Європи, зокрема в Австрії, Бельгії, Великій Британії, Грузії, Іспанії, Італії, Марокко, Молдові, Норвегії, Тунісі, Україні Фінляндії та Франції.

Цікавим є рух у Фінляндії, його активісти чітко зазначають свою позицію та мають гарно сформовану мету своєї роботи. Вони наголошують на тому, що хочуть створити суспільство, в якому кожен має право висловлюватися і в якому дозволено бути таким, яким ти є, не боячись погроз і переслідувань. Будь-яка людина може випробувати на собі мову ворожнечі, а отже кожен має право і обов'язок сказати «ні» мовленню ворожнечі³¹.

В Україні «Рух проти мови ворожнечі» теж проводить свої кампанії та бере участь у заходах проти мови ненависті та ворожнечі. Прикладом можуть бути кварталні Майстерні Громадянського суспільства, основною метою якої є об'єднання представників та представниць спільнот, підданих насильству на ґрунті ненависті, правозахисників і правозахисниць, а також інших представників громадянського суспільства, які спільно працюватимуть над проблемою насильства на ґрунті ненависті. Серед нещодавніх подій проведених українським рухом проти ворожнечі є круглий стіл «Мова ворожнечі на Прикарпатті: виявити та запобігти» (14 липня 2021 р.). Його було проведено, щоб спільно обговорити механізм виявлення та запобігання проявам мови ворожнечі у громадах Івано-Франківської області³².

Український рух також проводив регіональні семінари-тренінги під назвою «Протидія мові ненависті через освіту з прав людини» (2017 р). Такі тренінги були спрямовані перш за все на педагогів, молодіжних і громадських лідерів. Цілями семінарів-тренінгів були підвищення інтересу молоді до загальноєвропейської кампанії «Рух проти мови ворожнечі» та розвиток компетенцій спеціалістів із використанням навчального посібника «Закладки». Ці заходи були проведені у Бердичіві, Житомирі, Коростені, Новоград-Волинському. Також

²⁹ Reporting hate speech. (n.d.). No Hate Speech Youth Campaign. <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/reporting-hate-speech>.

³⁰ National campaigns. (n.d.). No Hate Speech Youth Campaign. <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/national-campaigns1>.

³¹ *Ei vihapuheelle* |. (n.d.). *Ei vihapuheelle* |. <http://eivihapuheelle.fi/>.

³² У Коломиї відбудеться круглий стіл “Мова ворожнечі на Прикарпатті: виявити та запобігти”. ГЛУЗД. (2021, Червень. 22). <https://gluzd.org.ua/articles/u-kolomyi-vidbudetsia-kruhlyi-stil-mova-vorozhnechi-na-prykarpatti-vyavyty-ta-zapobihy/>.

в рамках семінарів було представлено рекомендації з назвою «Поради з протидії мові ненависті через освіту з прав людини: український вимір», де було наведено приклади для ілюстрації інструментів неформальної освіти проти мови ворожнечі та ненависті³³.

Отже те, що «Рух проти мови ворожості» поширився по всій Європі та по країнах північної Африки, свідчить про те, що всі кампанії, які проведені в межах руху, є успішними та результативними. Також, враховуючи події сьогодення, коли відносини між народами стають все напруженішими, рух проти ворожнечі є дуже важливим для сучасного суспільства, і роботу з людьми, а особливо з молоддю, яка є основою майбутнього соціуму, потрібно продовжувати та навчати основам спілкування в Інтернеті.

Ми можемо підсумувати, що «Рух проти мови ворожнечі» / «No Hate Speech Movement», це важлива складова для боротьби з проявами будь-якої ненависті. Рада Європи запустила вагомий процес просвіти суспільства, який тепер перейшов на національний рівень. Основними напрямками діяльності руху є просвітницька діяльність, особливо серед молоді для навчання боротьбі з висловлюваннями в яких застосована мова ворожнечі, залучення активістів для слідкування за розпалюванням ненависті та підтримка освітніх заходів з прав людини для дій проти мови ворожнечі, які реалізуються в онлайн та офлайн форматах в рамках конференцій, тренінгів, круглих столів тощо.

Зважаючи на процеси, які сьогодні складаються в соціумі, такі як загострення міграційної кризи, COVID-19, поширення расистських висловлювань, національні конфлікти, які проявляють себе у веб-світі проведення подібних кампаній є важливим кроком до порозуміння між людьми, об'єднання молоді по світу та зведення проявів ненависті до мінімуму, а можливо, й нанівець.

References

- Bakal'chuk, V. O. (2016). *Suspil'no-politychnyy vymir protydyi movi vorozhnechi (neterpymosti) v ukrayini*. Analitychna zapyska, 1-13.
- Baldauf, J., Ebner, J., Guhl, J. (2019). *Hate Speech and Radicalisation Online (The OCCI Research Report)*. <https://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2019/06/ISD-Hate-Speech-and-Radicalisation-Online-English-Draft-2.pdf>.
- Campaign partners*. (n.d.). No Hate Speech Youth Campaign. <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/library>.
- Concept for implementation of the campaign 2016 – 2017, Document DDCP-YD/NHSM. (2015). 18. Strasbourg.
- Council of Europe. (1950). *Statute of the Council of Europe*, London, May 5, 1949.
- Council of Europe. (2012). *Internet Governance – Council of Europe Strategy 2012-2015*. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805cad04#_ftn1.
- Council of Europe. (2015). *The fight against violent extremism and radicalisation leading to terrorism*. Committee of Ministers. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805c3576.
- Council of Europe. (2016). *Action Plan on Building Inclusive Societies*. <https://rm.coe.int/16805c1a1f>.
- Council of Europe. (2018, 9 April). *No Hate Speech Movement: first broad international initiative that helped recognise hate speech as human right abuse*. <https://www.coe.int/en/web/portal/-/results-of-the-five-year-no-hate-speech-campaign-to-be-presented-in-strasbourg-on-tuesday>.
- Council of Europe's work on Hate Speech*. No Hate Speech Youth Campaign.

³³ *Рух проти ненависті підбив підсумки свої роботи на Житомирщині*. (б. д.). Громадський Ресурс Полісся. <https://ngo.zt.ua/ruh-proty-nenavysti-pidbyv-pidsumky-svoji-roboty-na-zhytomyrschyni/>.

- <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/coe-work-on-hate-speech>.
Ei vihapuheelle |. (n.d.). Ei vihapuheelle |. <http://eivihapuheelle.fi/>.
- Kim R. Holmes. (n.d.). The Origins of "Hate Speech". The Heritage Foundation.
<https://www.heritage.org/civil-society/commentary/the-origins-hate-speech>.
- Lavchyan, Z. (2013). Mobilising, Planning and Networking for Campaigning Effectively with Young People Against Hate Speech Online. *The conference of the no hate speech movement campaign*. 7-9. <https://rm.coe.int/report-the-conference-documentation-book-nhsm-7-to-9-nov-2013/168079725b>.
- L'vova, O. L. (2018). Mova vorozhnechi: teoretyko-pravovyy analiz ponyattya. *Pravova derzhava*, (29), 71-80. <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/559991.pdf>.
- Lykhova, S. YA., Rybal'chenko, H. H. (2013). Mova vorozhnechi yak oznaka porushennya rivnopravnosti hromadyan zalezho vid rasovoyi, natsional'noyi nalezhnosti abo stavlennya do relihiyi. *Aktual'ni problemy vdoskonalennya chynnoho zakonodavstva Ukrainy*, (31), 275-282.
http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z2IID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=apvchzu_2013_31_30
- Minority Online Activism: Tools, Challenges, Trends. (n.d.). Facebook. https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=562610551834446&id=108028517292654
- National campaigns. (n.d.). No Hate Speech Youth Campaign. <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/national-campaigns1>.
- No Hate Speech Network. (n.d.). Facebook. <https://www.facebook.com/nohatespeechnetwork/>.
- No Hate Speech Youth Campaign Website. (n.d.). No Hate Speech Youth Campaign. <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign>.
- Pavlyk, N. P. (2014). Rukh proty nenavysti / No Hate Speech Movement. U N. Pavlyk & N. Seyko (Red.), *Entsyklopediya prav lyudyny: sotsial'no-pedahohichnyy aspektt: [kolektyvna monohrafiya]*. 132-136. Volyn'.
- Rekomendatsiya N R (1997). 20 Komitetu ministriv Rady Yevropy derzhavam-uchasnytsyam z pytan' "rozpalyuvannya nenavysti", Rekomendatsiya N R. (EU).
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_093#Text.
- Rekomendatsiya Rec (2004). 5 Komitetu ministriv Rady Yevropy derzhavam-chlenam shchodo perevirky zakonoproektiv, isnuyuchykh zakoniv ta administratyvnoyi praktyky na vidpovidnist' standartam, vykladenym v Yevropeys'kiy konventsiiyi z prav lyudyny, Rekomendatsiyi Rady Yevropy Rec 2004.5.
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_574#Text.
- Report of seminars and conference. (n.d.). No Hate Speech Youth Campaign. <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/reports-of-seminars-and-conferences>
- Reporting hate speech. (n.d.). No Hate Speech Youth Campaign. <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/reporting-hate-speech>.
- Rukh proty nenavysti pidbyv pidsumky svoyi roboty na Zhytomyrshchyni. (b. d.). Hromads'kyy Resurs Polissya.
<https://ngo.zt.ua/ruh-proty-nenavysti-pidbyv-pidsumky-svoji-roboty-na-zhytomyrshchyni/>.
- Seminar Combating Sexist Hate Speech. (2016). *Seminar Combating Sexist Hate Speech*.
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806cc316>.
- U Kolomyi vidbudet'sya kruhlyy stil "Mova vorozhnechi na Prykarpatti: vvyavyty ta zapobihty" - HLUZD. (2021, Cherven' 22). HLUZD. <https://gluzd.org.ua/articles/u-kolomyi-vidbudetsia-kruhlyi-stil-mova-vorozhnechi-na-prykarpatti-vvyavyty-ta-zapobihty/>.

Udapa, S., Gagliardone, I., Deem, A., Csuka, L. (2020). Hate Speech, Information Disorder, and Conflict. MediaWell, Social Science Research Council.

<https://doi.org/10.35650/md.2033.d.2020>

Wilson, R. (2012). Tackling hate speech: Living together online. *Indignity, indifference, indignation: tackling hate speech online: Report of the conference*. 1-11.

<https://rm.coe.int/16806efc98>.